

יום שיא: אתיקה בתחרות

פילוסופיה

החומרים המובאים כאן נוצרו במסגרת פרויקט דיאלוגוס - מחקר משותף של אוניברסיטת תל-אביב, הטכניון, האוניברסיטה העברית בירושלים ומכון ויצמן למדע, במימון הקרן הלאומית למדע (מס' 2699/17).

© כל הזכויות שמורות

למורה

1. מציגים לתלמידים את הסיפור על הבל מוטאי ואיוון פרננדז ([קישור למצגת](#))
2. ממקדים את הדיון במחלוקת הסמויה בין הרץ הספרדי לבין הכתב, ושואלים את התלמידים: עם מי אתם מזדהים ומדוע? האם ראיתם מקרה דומה? כיצד נהגתם?
3. מחלקים את הכיתה לקבוצות קטנות. חלק מהקבוצות מייצגות את הכתב וחלק מהן את הרץ הספרדי. כל קבוצה תקבל שני שקפים מהמצגת ובהם הטקסטים על אתיקה של אותנטיות ואתיקה של הגינות, ותבחר באיזה מהם היא רוצה להשתמש בשביל לחזק את עמדתו של מי שהיא מייצגת.
4. מערבבים את הקבוצות כך שיווצרו ארבע קבוצות חדשות המורכבות מתלמידים שהיו בקבוצות שייצגו את הרץ הספרדי ותלמידים שהיו בקבוצות שייצגו את הכתב. כל קבוצה כותבת יחד דיאלוג בין הכתב לבין הרץ (כמו דיאלוג סוקרטי), שבו כל אחד מהם מנסה להפריך את טענתו של האחר.

תחרות הריצה של הבל מוטאי ואיוון פרננדז:

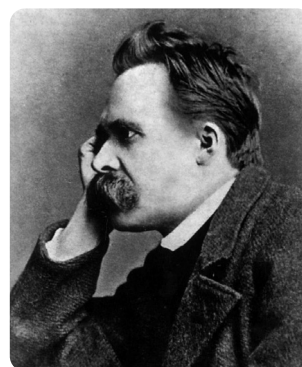
הרץ הקנייתי הבל המוטאי היה רק מטרים ספורים מקו הסיום, אך התבלבל עם השלטים ועצר כי חשב שסיים את המירוץ. הרץ הספרדי איוון פרננדז, שהיה ממש מאחוריו צעק לקנייתי להמשיך לרוץ, אבל מוטאי לא ידע ספרדית ולא הבין אותו. לאחר שפרננדז הספרדי הבין מה קורה, הוא דחף את מוטאי עד לקו הסיום ולניצחון. אחרי המרוץ אחד הכתבים שאל את איוון פרננדז: "למה עשית את זה?" איוון ענה, "החלום שלי הוא שיום אחד נוכל לקיים חיי קהילה שבהם אנו דוחפים את עצמנו וגם את האחרים לנצח." הכתב התעקש: "אבל למה נתת לקנייתי לנצח?" איוון ענה, "לא נתתי לו לנצח, הוא עמד לנצח. המרוץ היה שלו." הכתב התעקש ושאל שוב: "אבל היית יכול לנצח!" איוון הביט בו והשיב: "אבל מה תהיה התועלת של הניצחון שלי? מה יהיה הכבוד של המדליה הזו? מה אימא שלי תחשוב על זה? הערכים מועברים מדור לדור. אילו ערכים אנו מלמדים את ילדינו וכמה אנחנו מפיחים כוח באחרים לנצח? רובנו מנצלים את חולשותיהם של אנשים במקום לסייע בחיזוקם."

אתיקה של אותנטיות:

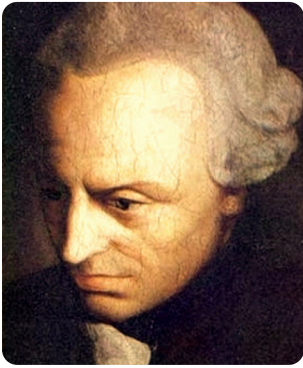
- תפיסת עולם הסוברת שהמחויבות המוסרית המרכזית של כל אדם היא להיות נאמן לעצמו ולמי שהוא באמת, ומתוך כך הוא יהיה גם רגיש ומחויב גם לזולת.
- תפיסה ערכית כזאת רואה סכנה בהשפעה החברתית המוגזמת על בני אדם, היוצרת לחץ חברתי המרחיק את האדם מהאמת של עצמו. בשביל להיות אנשים טובים באמת עלינו לדבוק באומץ באמת שלנו ולא להיות מושפעים מהמסגרות החברתיות.
- לעתים מסגרות חברתיות יכולות לתגמל אותנו או להקל עלינו להשיג דברים בצורה לא אמיתית, ותפקידנו כאנשים לא לנצל את זה לרעה למרות הפיתוי.
- פרידריך ניטשה שהיה פילוסוף שדגל באותנטיות כערך, וויתר על המשרה החשובה שקיבל באוניברסיטה בגרמניה בשביל לא לפגוע באותנטיות של המחשבה שלו ולא להיפגע מההשפעה החברתית עליו, שאותה ראה כמזיקה.
- ז'אן פול סארטר שהיה עוד פילוסוף חשוב שהאמין במוסר של אותנטיות, וויתר על פרס נובל לספרות, על אף שהיה זקוק מאוד לכסף למחייה, משום שהוא לא רצה שהפרס 'ישנה אותו', ויגרום לו להזדהות מדי עם התרבות המערבית המזוהה עם הפרס.

ז'אן פול סארטר (תמונה: ויקיפדיה)

פרידריך ניטשה (תמונה: ויקיפדיה)

עמנואל קנט (תמונה: ויקיפדיה)

- תפיסת עולם הסוברת שהמחויבות המוסרית של כל אדם היא להתנהג בהתאם לעיקרון כללי שהיינו רוצים שיחייב את כולם תמיד, ולא בהתאם למה שנראה לנו נכון באותו הרגע.
- לבני אדם שונים יש תפיסות עולם שונות, רצונות שונים, והבנה שונה מה הם ה'חיים הטובים' אליהם ראוי לשאוף. לכן אסור שערכים יבואו מתוך האותנטיות וה'אמת הפנימית' של כל אחד, משום שאז לא יהיה שיתוף פעולה בין אנשים, והחזקים יותר ישליטו את ה'אותנטיות' שלהם.
- העקרונות המוסריים צריכים להיות נכונים לכל אדם ובכל מקום, כמו חוק עקרוני שאינו תלוי באופי המשתנה של אנשים ובמצבים המשתנים. כך ההגינות הכללית תישמר ואיתה החופש של כל אדם לחיות את חייו כרצונו.
- הפילוסוף הגרמני עמנואל קאנט טען שמה שאת המוסר שלנו צריך להנחות 'צו קטגורי', כלומר עיקרון מוסרי כללי הנכון תמיד, והוא שאסור לנו להתייחס לאנשים אחרים רק כאמצעי למטרות שלנו ולא כתכלית לעצמם.
- הפילוסוף האמריקאי ג'ון רולס טען שכשאנחנו קובעים מה המחויבות המוסרית של המדינה כלפי האזרחים שלה, עליה להתעלם מכל המאפיינים המיוחדים של כל אזרח ומה'אותנטיות' שלו, ולחשוב מה יהיה נכון לכל אחד תמיד לא משנה מי הוא. עליה לשאוף לכך שהמעשה המוסרי יהיה זה המתאים לכל אחד תמיד בלי קשר לזהות האישית והאופי שלו.